

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՄԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԻՄԱ ԸՆԲԱԹ 29 ՅՈՒՆԻՍԻ 1861

ԹԻՒ 654

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԻՄԱ • 29 ՅՈՒՆԻՍԻ

Ո՛ր շաբաթեան արժանի վիճաբանութիւն մը եղաւ մօտերս Նազարի աղագային երեսփոխանաց խորհրդանոցին մէջ։ Յայտնի է որ ժամանակէ մը ՚ի վեր կըզուցուի թէ Նաբոլէոն Ներթորդ միտք ունի Սարտենիա կողմէ միաւորել Վաղղիոյ հետ ։ վարձատրելով խաղաղութեան թիւերը ։ որուն կրկնապատկերի այս կողմէ ։ ուրիշ նոր բարերարութեամբ մը ։ Սխառ Վիկէթ երեսփոխանը իւր մեծ վարձ յայտնելով Նաբոլէոն կայսեր այս գիտաւորութեան գործադրութեանը վրայօր ։ լորտ Նաբոլէոն պատասխանէ որ ։ եթէ այս միաւորութիւնը ՚ի գործ դրուելու ըլլայ ։ Նազարիան անմիջապէս իւր բարեկամական յարաբերութիւնները պիտի դադարեցնէ Վաղղիոյ հետ ։

Վաղղիական օրագրութիւնները պարզ յիշատակութեամբ մը խօսեցան այս գէպքին վրայօր միայն փարիզի Ռաբլի օրագիրը երկար ու ծանր քննութիւններով ապացուցանելու զգուշութեամբ յիշեալ կողմէ Վաղղիոյ հետ միաւորութիւնը քննարկելու չարտադրելով Նազարի տեղութեան ։ յիշեալ օրագիրը կըսէր յանդիմանութիւն ընկալու այս բանին համար իւր կառավարութեան ։ վասնզի Վաղղիոյ գահին միջոց կուրաւայ այսպիսի գիտաւորութիւն մը անենալը ։ Այսու ամենայնիւ յայտնի է որ Վաղղիոյ հաւատարմութիւն ընկելով Վաղղիոյ կառավարութեան խօսքերուն ։ չկրնար անկասկած և հանգարտ մնալ այս գիտաւորական գործոյ վրայօր ։ ինչու որ Վաղղիոյ շատ պարագայից մէջ քաղաքական խնդրոյ մը համար ապահովութիւններ տուած է ։ բայց ետքը ։ յարմար ժամը և ժամանակը հասնելուն ։ նայն խնդիրը իւր տուած ապահովութեանցը հակառակ ՚ի գործ դրուելէ ։

Վաղղիոյ Սիլվերիական նաւատորմին առաջին բաժինը հրամանատարութեամբ մօտիւ լաբարէլը ծովապետին մօտերս պիտի մեկնի ՚ի լոնտէն ։ սակայն որ կողմը երթալը տակաւին յայտնի է ։ թէ պէտք չունի զուգուեցաւ թէ Վանշի նեղուցը և Ուիլիամսոն ծովը կրթութեան ծանապարհորդութիւն մի պիտի ընէ ։ բայց այս ասութիւնը հիմնաւոր չէ ։

Կըսուի թէ Վաստիոյ ։ Ռուսիոյ և Բրուսիոյ տեղութեանց մէջ գաղտնի դաշնակցութիւն մը եղած է ազգայնութեանց ապստամբական շարժումները զսպելու համար ։ Վաստիոյ թէ պէտք հաստատուն չէ ։ բայց շատ հաւանական կերևի ։ ըստորում յիշեալ երեք տեղութեանց օգուտն ալ կըպահանջէ որ այսպիսի նիգակացութիւն մի ըլլայ մէջերին ։

Վաստիոյ կայսրը Հունգարացոց ազգային խորհրդանոցին ուղիւղին պատասխանել յիշարկէց ։ Նորին Վեհափառութիւնը կըմերժէ յիշեալ խորհրդանոցին պահանջները ։ որոնք չեն համաձայնիր ։ կըսէ ։ Վաստիոյ տեղութեան սահմանադրական հիմնաւոր օրինակը հետ ։ Վաստիոյ պատմական պատճառաւ Վաստիոյ պաշտօնէն ժողովոյն հունգարացի անդամները իրենց հրաժեշտը տուին և անոնց տեղաւորիչ պաշտօնէաները դրուեցան ։

Վաստիոյ թիւերը մեծ տպաւորութիւն ըրին Ռէշի մէջ ։ որուն ընտրիչները ահաբեկող մէջ են ՚ի պատճառս վտանգաւոր հետեւութեց որ կրնան ծագիլ իրաց այս վիճակէն ։ Վայց Վաստիոյ կառավարութիւնը ամեն զգուշութիւնները ՚ի գործ դրած է և բաւական զօրք ունի Հունգարիայի մէջ հասարակաց անգորութիւնը անմիջապէս պահելու համար ։

Չիալտինի զօրապետին ՚ի գործ դրած ազգութիւններով Վաղղիոյ նահանգաց խառնութիւն ։

ները օրըստօրէ նուազելու վրայ են ։ Նշատմաբանները ամեն կողմէն պաշտօնաւոր ու սրապական վիճակաց հետ հաղորդակցութիւններ արդիւնաւոր ըլլալով ։ կրթութեան զէնքերնին թող տալու ։ որպէսզի պատերազմական դատապարտութեան մը խտուրտութիւններէն աղատուին ։

Վերսիլայէն հասած լուրերը կըծանուցանեն թէ Վիտցեալ Նահանգները կաշխատին ամենայն զօրութեամբ յառաջ տանել զպատերազմը ։ որպէսզի կարելի ըլլայ շուտով վերջացնել զայն ։ Վաստիոյ պատճառաւ ինքնին նախագահը 400 հազար զինուոր և 400 միլիոն թալէր խնդրած է ծերակուտէն ։ իսկ այս խորհրդանոցը և երեսփոխանաց ժողովը քառորդ մը ալ յաւելցնելով ։ խոստացեր են 500 հազար զօրք և 500 միլիոն թալէր ։ շուտով պարտատուելու ։ Վաստիոյ անհապաք զօրութեամբ տարակոյտ չկայ թէ Վիտցեալ Նահանգները պիտի չուշանան որովհետ յաղթութիւններ ընելու և բաժնուիլ ուղղով նահանգները հնազանդեցնելու ։

ՀԱՅ ԵՒ ԱՆԱԳԱՆ ԲԱՆ ՈՅ ԵՐԵՎԱՆ

Համարեմք սրտի կրտսեմք որ Մասիսը իւր քունդ մէջ որ ՚ի ծովափի արդարութեան սկզբանց հետեւելով ։ կըծանալէ եւ կընդունի Չիալտինի շայոց անձխեղի իրաւունքը ։ զոր իրենց նիւթական եւ քաղաքական յոռաշարժումները մեք բերած են ։ կըսէ Մասիսը ։ տակաւին շատ ժամանակ չկայ ։ որ վատամբարից անհուն երկար ճամնակներ հրատարակելով ։ բոլորովին կըծախար այս ճիւղաքաղաքները ։ զոր Արշալոյսը պարտաւորեցաւ իւր 642,645 եւ 644 քիւնթովք ամենայն զօրութեամբ պաշտպանել ։

Բայց զարմանալիս այն է որ յիշեալ լրագիրը զկնի ճամնակները Չիալտինի ծովափից հետեւելով ։ կըսէ ։ իսկ անոնց զուգորդեալ իւր անհրաժեշտութիւնը ։ եղած է անոնց դէմ ։ միայն մէկ երեսփոխան խնդրուելով իզմիրէն վասն ազգային ընդհանուր ժողովոյն Կոստանդնուպոլսոյ ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՂՈՒՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

ԱՌԱՋԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՒՆ
ԶՈՐ ԽՈՒՍԱՐԱՐԱՐ ՄԱՍՈՒՑԱՆԵ
ԱՍԻՐՈՂՈՅ

ՄԱՍՈՒՑԱՆԵՆԻՍ ՍՈՒՐԵ ԵՐՈՒՍԱԿԵՄԻ

ԻՆԴԻՐ ԵՐԵՎԱՆԻ

Սիւնի խօսքերուն վրայ հան ճշգրտութիւն ։ անոնց բացարձակութիւնը ։ և իրեն հան ճշգրտութիւնը ։

Սիւնի խօսքերուն վրայ հան ճշգրտութիւնը ։ անոնց բացարձակութիւնը ։ և իրեն հան ճշգրտութիւնը ։

Սիւնի խօսքերուն վրայ հան ճշգրտութիւնը ։ անոնց բացարձակութիւնը ։ և իրեն հան ճշգրտութիւնը ։

Սիւնի խօսքերուն վրայ հան ճշգրտութիւնը ։

է ։ բայց երանի թէ այդ աղնիւ և անդին ժամանակը ուրիշ օգտակար նիւթի մը վրայ ծախէր ։ Այլ իրեն անիկա աւելի շահաւոր գործ մը կերելիւնք ։ հոգ չէ ։ թող քանի կընայ ինքը զուր ժամանակ կորսնցունէ ։ բայց թող գիտնայ և ինչպէս ալ որ գիշտէ ։ քանի որ արժեքը ցուցնելու նորանոր փաստեր կուտայ ։ իսկ մենք քանի որ ազգին կամօքը ուրիշ օգտակար գործերու դեմ չենք զբաղած ։ պիտի չեղանք ։ ինք մեր իրաւունքը սիրելի ազգէն և անոր կառավարութեան ընդդէմ ։ և ըստ պահանջման հարկին Սիւնի շարադր խօսքերը յիշեցունելով ձեր վտանգութեան դատաւարան խնդրելու ։ Ուստի կաղաչեմք ։ որ բարձրապատիւ Տեառք ։ բարեհաճեցէք քաղցրութեամբ լսելու և արդարութեամբ դատելով այս խռովութեան վերջ մը տալու ։ որովհետեւ բացայայտ կերելի որ երթալով խնդիրը ծանր կերպաւ րանք մը պիտի զգենու և զանազան շարեաց առիթ պիտի տայ ։ ուրեմն եթէ կարելի է բաւական սեպեցէք և բուն պէտք եղածին վրայ խորհելով օր յառաջ սուրբ Երուսաղէմայ փափուկ ու կարեւոր խնդիրը խաղաղութեամբ վերջացունելու փութացէք ։

Վաղղիոյ եթէ գիտնայինք որ մեր Սխառնութեան մէջ ամբողջութիւնը բաժնուց սիրտեր կան ։ արդարեւ չպիտի համարձակէր որ և ինչ գործի մը վտահաւորութեամբ ձեռնամուխ ըլլալ ։ բայց որովհետեւ մենք Վաստիոյ շնորհիւ վտահաւոր միութեան անդամ կապակցութեանը վրայ ։ չենք վճարիր թշուառ ոգիներու խաբէական խօսքերէն ։ չենք լքանիր երեք ։ չենք շփոթիր բնաւ մոլի կամապաշտ մարդկանց որոնցման գրիչներէն ։ բայց պարզամիտ

հաւատարմութեան մտքին մէջ ծագած կարծիքները և տարակուսութիւնները փարատելու անփոյթ չենք կրնար կենալ ։ այլ անփոյթ որ անկամայ ստիպուած ենք գրիչ շարժել ։ Վաստիոյ մեր առաջին շեքման վրայ ողորմելի Սիւնի կըկատարել թէ արդեօք (աճ) Բաղ Վաղղիոյ խօսքերը ։ և Սիւնի Սիւնի (16) ։ ան ազգասէր ոգիներ ։ որ ողջամիտ չկրնար ցաւիլ երբ կըլսէ որ իր մէջ յայտնի չիմարտութիւնը երկրայութեան և կարծեաց տակ ձգող խնդր զաղափար մը կըգտնուի ։

Ո՛վ գիտէ երկինքը ։ ինչքոյ կըլսենք սա լուսաւորեալ դարու մէջ լուսաւորեալ ։ սեպուած գաղափարէ մը ։ Սուրբ Երուսաղէմայ Սխառնութեան դրուած ։ սուրբ Զալիմիայ տպարանը տպուած թերթի մը վրայ տարակուսելու ։ այդ ձեռքը կամ ոտքը քուլի չէ ըսելէն տարբերութիւն մը ունի ։ սքանչելի կուրուքիւն ։ Վաստիոյ կըկատարել Վաստիոյ կուրուքիւն մտքին մէջ որում ցանկէ չէ ։ միմեանց դէմ ծուռ զաղափարներ ունենալու առիթ տալ չէ ։ ան ինչ գեղեցիկ Աւագի խօսքի ուղիւ ունինք ։ ուրախ լին շայոց աղգ ցնծաւ և զուարճացիր խոտորեալ յուզողութեան ։ քանզի ահա քեզի խառնուրդը և քու կենեքը ուղղող ։ կենսախոտոր մահամեծ Սիւնի մը ունիս ։ որ ինք իր խնդիրը ուղղելու և կիրքը խոհեմութեամբ չափաւորելու կարող չըլլալով ։ անձնաւոր ողորմ քու կարծեցեալ թիւը ընթացքը ուղղելու կըճղնի ։ Բայց դու օրհնեալ Ազգ մի խառնուրդ ։ ինչու որ քու կենացը ուղղող օրհնեալ սահմանադրութիւնը պարզեց Արարիւն ։ և մենք գիտենք որ դու քու դարաւոր փորձաւորութեամբ չէ

ԱՅՈՒՆԻ ԴԻՖԻԿՈՒԵԼԵԹԻՆԵՐ

Յաւարի է ապաքեն իւրաքանչիւր ազգաւորի համար տեսնել, որ սուրբ Երուսաղէմի Պատրիարք մը ընտրելու խնդիրը երթալով ծանրաշաւ, չփոթեցաւ և առայժմ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ խռովութիւններ կը յարուցանէ :

Յիշեալ մայրաքաղաքին քաղաքական և կրօնական ժողովները, այսինքն 30 հոգիի չափ մօտ օրերու գումարուելով, երեք պատրիարքութիւններ են, այսինքն Կոստանդնուպոլսոյ նախորդ պատրիարք տէր Վեորդ արքեպիսկոպոսը, Օմրու, նոյն առաջնորդ տէր Պողոս արքեպիսկոպոսը և Արիւստակէս արքեպիսկոպոսը : Այս երեք անունները ազգային երեսփոխանաց ժողովին առջև դրուելու են, որ պէտքի անհրաժեշտութիւնը Կոստանդնուպոլսոյ որոշէ իւր անդամաց մեծագոյն մասին հաճութեամբ : Գլխաւոր կէտքնական ժողովը երկու անգամ գումարուել է, այսինքն Յուլիոս 13ին չորեքշաբթի օրը և նոյն ամսոյ 18ին երեքշաբթի օրը : Բայց այս երկու նիստերուն մէջ ալ անկարգութիւններ և խռովութիւններ ծագելով, ժողովը բաժնուել է առանց կարող ըլլալ որոշում մը ընել :

Չիլնիկի տէր Յակոբոս վարդապետին ստորագրութեամբ երկու յայտարարութիւն կարդացին, որոց մէջ յիշեալ վարդապետը կաշխատի հաստատել թէ սուրբ Երուսաղէմի Աթուոյն միաբան չեղող կարգաւոր մը կրնայ յիշեալ աթուոյն պատրիարք ընտրուիլ, և այս բանին համար անձեք մը չկայ : Բայց սուրբ Լուսաւորման փոխանորդ Կոստանդնուպոլսոյ տէր Սահակ արքեպիսկոպոսը վարդապետը ուրիշ յայտարարութեամբ մը պատասխանելով՝ կը հաստատէ թէ նախնի սուրբ Հայր օրոշէր են թէ Երուսաղէմոյ պատրիարքը յիշեալ վանուց միաբաններէն ընտրուի և այս կանոնին դէմ դուրս ծոցները նշողքի ներքեւ ձգելու են : Տէր Սահակ վարդապետը կը յաւելու նաև թէ յիշեալ Յակոբոս վարդապետը սուրբ Երուսաղէմի միաբանութենէն ժամանակէ մը ի վեր մերժուած է զանազան պատճառաց համար, ուստի իւր յայտարարութիւնները միաբանից դէմ ստեղծութե ոգով և մասնաւոր շահու ակնկալութեամբ գրուած է, կրնէ :

Երուսաղէմոյ միաբանութենէն դուրս մէկը Երուսաղէմի պատրիարք ընտրելը՝ նշողք արգելեալ է ըստները կերել թէ բաղմամբ են

թէ ի կոստանդնուպոլսոյ և թէ գաւառաց մէջ ինչպէս կրտսնուի նաև մեծարդոյ Կարօնան Վրիդոր Էֆենտիին նախնիէն, զոր Արշակունի նախնիքը թուոյն մէջ հրատարակեցին : Կը լսեմք թէ յիշեալ Էֆենտիին եղբայրը փոխափայլ Կարօնան Սահակ Էֆենտիին ևս, որ առայժմ Պերութ կը գտնուի, իւր եղբորը Վրիդոր Էֆենտիին կարծիքը և համոզումը ունի եղեր ի մասին ազգային այս խնդրոյն :

Օխարդ և իցէ, մեր կողմանէ ոգի խաղաղութեան և ոգի համաձայնութեան բարեմաղթելով Կոստանդնուպոլսոյ մեր համազգի եղբարցէ կաղաչեմք զՍտուած որ օր յառաջ աննոց մէջէն երկպառակութիւնը փարատէ քանզի և թէ երկարելու ըլլայ, կրնայ գաւառաբնակ Հայ ժողովոց մէջ ևս տարածուիլ ու ծանր վնասներ պատճառել ազգին ընդհանրութեանը :

Պերութէն կը գրեն թէ առաջիկայ ամսոյ 6ին հինգշաբթի օրը յիշեալ քաղաքին մէջ մեծ փառաւորութեամբ կարգացուել է իբանանուոր վարդապետ կարգաւորութիւնները, նախապէս կայսերական հրովարտուիլ, որով հայկազուն Տաւուտ փաշան իբանանու ընդհանուր կառավարիչ որոշուած է :

Այս շքեղ հանդիսին ներքայ գտնուելու են վնեմափայլ Քուատ փաշան, Պերութի կառավարիչ Ամէտ փաշան, քաղաքական և զինուորական ամեն գլխաւոր պաշտօնատարները, հինգ մեծ տէրութեանց արտաքին կարգի գործակալները և Ալեքսանդր հիւպատոսները :

Երբ փեմափայլ Տաւուտ փաշան, ուղեկցութեամբ բաղմամբ կաշտօնատարաց և սպասաւորաց, Տէր-Էլ-Բամար գացել է ուր պիտի ըլլայ իւր պաշտօնական բնակարանը :

Այլատուրեան եւ խնայողութեան արդիւնքը :

Կը պատմեն թէ հռչակաւոր Ռոմշիտ հրեայ սեղանաւորաց գերդաստանին նախահայրը աղքատ կրպակաւոր կամ փերեղակ մըն էր : Օր մը երեք ֆիորին նետելով բուրդէ և գուլպայի (չօրսպ) մը մէջ ըսաւ :

«Պէտք է որ այս գուլպան լեցուի» :

Այս որոշումը ընելէ ետեւ, սկսաւ գործունէութեամբ աշխատիլ, խնայողութիւն ընել, քիչ մը խորամանկութիւն և ուշիմութիւն գործածեց և միշտ փութանալ եղաւ : Վերջապէս գուլպան լեցուեցաւ : Լաւ ըստորում բաւական

ԸՆԴՐԻՊՈՒՄԻ ԿԱՆՈՒՆԱՆԷ ՄԵՂՆԱՆ (Իկ-10, Երեւ-11) : Թեպէտ այդ կանոնադրութիւնը մենք չի տեսնիր, որուն վրայ ընդարձակ ալ չենք կրնար խօսիլ, բայց ողջախոհ և բարեմիտ կարծիքով կը լսենք որ անիկա գուցէ տեղւոյն, ժամանակին, և պարագայիս համաձայն խմբագրուած պիտի ըլլար : Որուն ՄԵՂՆԱՆ անտեղեակ ըլլալով ընդգիծութիւն կանուանէ : Զ, Տեաք մեր, չէ, քու լիցի թէ մեր միութիւնը ձեր կառավարութեան հակառակ ըլլայ : Այլ շատ համաձայն է : Ի խոր սրտէ կը մտածենք որ արդար գաղտնութեամբ ճանչնայիք մեր սիրտը, և մեր կամաց ձերինին հետ ունեցած համակրութիւնը :

Եսկէ վերջը, նոյն խոհմեմ շնորհունակ ՄԵՂՆԱՆ արժանապատիւ Յովհաննէս վարդապետին նշողքի գիրք մը ներկայացնելու երբեք ըՆԴՐԻՊՈՒՄԻ կըսեպէ : Կը պարմանամք արդարեւ թէ ՄԵՂՆԱՆ ինչո՞ւ ողջ մտութիւն չունի, ինչո՞ւ արդեօք խիղճը կը քնացուի : Ինչ որ նոյն գրքին ներկայանալու ժողովքին պատշաճութիւն մըն է, որով կը յիշեցունէ թէ չըլլայ որ այս կէտերուն հակառակ գործադրութիւն կամ ուրջում ընէ, որուն պատճառաւ նստրը Աթուոյն քաջածը նոյն գրքին մէջ ընդարձակ նկարագրուած է, և թէ չըլլայ որ իր որոշմանցը մէջ ապագային նոյն նշողքը Ազգին վրայ բերելու առիթ տուող կէտ մը գտնուի, ասոր այսպէս ըլլալուն ապացոյցը ՄԵՂՆԱՆ իր սողորուն մէջ թող փնտռէ և կը գտնայ որ կրօնական ժողովը առանց հակառակելու համոզուել է : Տար Եստուած որ ՄԵՂՆԱՆ ալ կամակար սիրով համոզուէր և ասանկ չնչին բաներով հակառակութիւն չհանէր :

Չորրորդ կարծեցեալ ըՆԴՐԻՊՈՒՄԻ համար ալ երկար խօսելիք չունինք, ինչու որ ոչ կրօնական ժո-

ղէր պարունակելու բոլոր ֆիորինները : Երբեք պարկ մը (հէյպէ) գտաւ և ըսաւ :

«Պէտք է որ այս պարկը լեցուի» :

Լաւ իւր ըսածը ի գործ դնելու համար գուլպային լեցունելուն ինչ ընթացք որ բռնած էր, նոյն ընթացքը ունեցաւ պարկը լեցունելու : Առաւօտուն կանուխ կեղքէր և անդադար ոտքի վրայ էր : Գնոյ կառնուր, կըմաճառէր և մանաւանդ կըշահէր : Ուստի իւր պարկը շուտով անբաւական եղաւ եկած ստակը պարունակելու : Հետեւեալը մնաւ մը առաւ և ըսաւ :

«Պէտք է որ այս մնաւը լեցուի» :

Սնտուկն ալ լեցուեցաւ, մէջ կը գտնուէր և արծաթը թուղթի փոխուեցաւ և Հէսի բարձրադասիւ Մեծ-Վրքին սեղանաւորը եղաւ :

Տեսէք հիմա բուրդէ գուլպային երեք ֆիորինը որչափ պողպատեցին : Այս օրուն օրս Ռոմշիտներուն ցեղը 800 միլիոն տէր է : Աթէ այս գումարը ոսկի դրամ ըլլար 150 ձիւլ բեռ պիտի ըլլար :

Մոսկալի եղեմաւորութիւն մի :

Մօտերս Լոնտոնի շրջանները գազանական դէպք մը տեղի ունեցաւ : Վիւական հայր մը փորձ փորձեց իւր օրդին ապանելու :

Մօսկալի Աթուոյն տը Վիտիլ անուն գաղղիացի սկսուհը շատ տարինքէ ի վեր Լոնտոն կը բնակէր, ուր անգլիացի աղետական օրիորդի մը հետ ամուսնացած էր և անկէջ օրդին մը ունէր 22 տարեկան : Յիշեալ սկսուհը անցեալները իւր լծակիցը կորսնցուց, որ 30 հազար լիւայէն աւելի ժառանգութիւն մը ստացած ըլլալով իւր մէկ մօտ ազգականէն, իւր մահուամբ այս ժառանգութիւնը իւր օրդին չկըմար : Մօսկալ տը Վիտիլ միտքը գրաւ իւր օրդին մեղքները որպէսզի անոր բոլոր ժառանգութեանը ինքք տէր ըլլայ : Այս դիւական որոշումը ի գործ դնելու համար, օր մը իւր օրդին պտրոցներու կրտսնիկու հեռու և առանձին ճանապարհէ մը անցնելով, այնտեղ երկաթէ գաւաղանաւ սասնակ հարուած մը կուտայ իւր օրդինը, գլխուն որ արիւնաթաթախ կըմնայ և բարեբաղդ գլխով ուսածով մը իւր հօրը ձեռքէն կրիախօսի :

Այս գաղանաւոր տնխիլ ձոր դատաւարանը այժմ Լոնտոնի մէջ կը տեսնուի և իւր օրդին վերքը թէպէտեւ ծանր, բայց գոհութիւն չունեցող մահաւոր չեն :

Տը Վիտիլ սկսուհին օրդին մինչև յայտօր

այլ՝ հարկաւոր խնդիրներ որ ազատ է տնէն մարդ իր մտոց շնորհածին համեմատ առաջարկել : Հիմա հարկ չիկայ հոս նորէն յիշել, և ստորաւերկաւրաշատեւ Լոպիսկոպոսի մը գալը կամ չիկալը, ուղղորթող մըր Հերքումը ուղղորթութեամբ կարգայ և տեղեկանայ, մենք տեսնանք թէ ՄԵՂՆԱՆ արժանապատիւ Յովհաննէս վարդապետին ըրածը ընդգիծութիւն է, զոր ՄԵՂՆԱՆ անխոհմեմբար կը ընդգիծուի : Թէպէտ ՄԵՂՆԱՆ նախ (դիտողութիւն) ըսած չըլլար՝ դուցէ թէ միտքերն իսկ նախապաշարուէր, բայց ըստորում ինքը կը խոստովանի որ նոյն արժանապատիւ սուրբ Հայրը խոհմեմութեամբ դիտողութիւն մը ըրած է : Հասկա վերջի ընդգիծութիւն բառը ինչ է, ան ալ իւր շարմամբութեան հաւաստիքն է : քանզի դիտողութիւնն ու ընդգիծութիւնը միմանց հետ չեն միաբանիք : Իսկ թէպէտ անոր կամքը ընդգիծութիւն ընելէր, ինչո՞ւ կարծիքը փարատելէն վերջը չի հակառակել, սակայն չէ անոր միտքը հակառակութիւն չըլլալուն ապացոյցը իւր համոզումն է : ուրկէ բացայայտ կերելի որ նորին սրբութեան միտքը կէտի մը վրայ դիտողութիւն ընել էր և ոչ ընդգիծութիւն, ուրեմն թող դիտանք ձեր բարեւան կառավարութիւնը, ընդ որում և հասարակութիւնը, որ թշնամաբար ընդած են և համոզուեցէք կաղաչեմք, համոզուեցէք որ մեր կողմէ ձեզի ընդգիծութիւն ընող չիկայ :

Արօնական ժողովին կողմն խառն ժողովին ներկայացած Կանոնադրութեան հիմնադրի մը, քաղաքական ժողովին կանոնադրութեան երկու գլխաւոր կէտերուն հակառակ և Մահմադրութեան տրամադրութեանցը անհամաձայն գտնուիլը, երբեք

ղովին միտքը գիտենք և ոչ քաղաքականին իշխանութեան կարողութիւնը, ուստի ասոր համար ալ ըսեմք ինչիս միայն սա է որ կրօնական միտք մը ունէր և անոր միտքը հասկնալով համոզուել, քաղաքական և խառն ժողովներուն խոհմեմութենէն կանուած ունէր, և որովհետեւ խնդիր մը յառաջարկելու իրաւունք է, ուրեմն կրօնական ժողովին ըրածն ալ ընդգիծութիւն չէ, ասոր ալ ՄԵՂՆԱՆ չի համոզուելու : Իրեն ինչ ըլլալուն նոր ապացոյց մըն ալ տուած կը ըլլայ : Եսկէ քիչ մը անդին Երուսաղէմէն եկած նամակներուն ուշանալուն վրայ ուղղորթութիւն կը ճառարէ : Ինչ նուրբ քննութիւն, և ինչ խորամանկութիւն, քանի որ սրտաւոր բացայայտ արեւունման պայծառ է, ինչ մտքով կը յանդգնի կասկած ձգելու, որովհետեւ եղանակը ձեռն էր և այնատեն հոս սաստիկ փոթորիկով ձիւն եկաւ : Յուպէի ծովն ալ յայտնի է որ փոքր հովէ մը անգամ կը խոտով և նաւերուն անմատչելի կը ըլլայ, ուստի թէ նամակները և թէ կանոնադրութիւնը Յունկարի մէկին գրուած, սրտաւոր և կըքուած էր : Իսկ հինգշաբթի օր հինգն է սոյն ամսոյ, այն օրը կը ըլլայ սուրբ Երուսաղէմոյ թղթատարը, և վեցին Յուպէ կը ճառարէ : Նոյն օրը նաև չէր եկած Յուպէ և չեկաւ մինչև Յունկար 24 : Երբոր Գեորգ սրբազանը վախճանեցաւ գեւ նամակները Յուպէ էին, արդ ասոր հաշիւը կը ճառարէ Պօլիս, և թող ինքը իրեն ճանչնայ իւր ուղղորթութեան արժէքը, աւաղ, հազար ափսոս որ իւր թերթը փշուր, անտեղի խնդիրներով կը լիցուի : Ի զարմացումն և ի ձանձրութիւն ընթերցողաց :

(Վիտիլ շնորհակալութիւն) :

կրճատվել միշտ իւր հօրը դէմ դառնալով թիւն ընկելու այս բանին համար : սակայն ինչպիսի տեսլականը չուզելով անպատիւ թողուլ այս պիտի և զեռնագործութիւն մը ինքը դատարանը պիտի ըլլայ և յառաջ պիտի տանի այս դատը :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ • 26 ՅՈՒՆԻՍԻ

Բարձրագոյն Դուռը, կայսերական հրամանաց համեմատ, անխնջ ջանքի հոգ կրտսնի տէրութեան գրամական վիճակը օր ըստ օրէ բարելաւ ցնեցնելու, խնայողական բարեկարգութիւններ հաստատելով կառավարութեան ամեն ճիւղերուն մէջ : Պատերազմի պաշտօնատան մէջ ծախուց յատուկ հոգաբարձու մի կար (մարտաֆ նաղրի) : այս պաշտօնը ջնջուեցաւ և ծախուց հոգաբարձութիւնը յիշեալ պաշտօնական խորհրդականին (միւսթէշար) յանձնուեցաւ : Թոփ խանէ նաղրի կոչուած, այսինքն թնդանթարա, նի տեսչի պաշտօնն ևս, կայսերական հրամանադրով ջնջուեցաւ :

Ուսաց կայսեր բանակի օգնական վսեմափայլ Լյնադիէֆ զօրապետը, որ այս օրերս Օտէսայէն հասաւ ի կատարն իր լիազօրեցումը հասցնելու կողմանէ շնորհաւորելու համար օգոստոսի աւուրիւնը : Վիզ Լուլմանին գահաւարութիւնը, ամսոյս 15ին ընկերութեամբ Ռուսաց զենայան Լապանով իշխանին Լորին Վեհափառութեանը ներկայացաւ Տոլմա-Պրեքէի պալատը : Յիշեալ երկուստեք զօրապետը մեծ մարդասիրութեամբ ընդունուեցաւ վեհափառ Սուլթանէն : որ հաճեցաւ Սէֆիէ կարգին առաջին աստիճանի շքանշանաւ պատուել զինքը :

Լյնադիէֆ զօրապետը ամսոյս 22ին մեկնեցաւ Օտէսա վերադառնալու :

Սեֆիէ Բրիտանիոյ վսեմափայլ զենայան սըր Զանրի Պիւլլէր ամսոյս 19ին պատիւ ունեցաւ օգոստոսի աւուրիւնը Սուլթանին ներկայանալու : անոր գահակալութիւնը շնորհաւորելու համար ի կողմանէ իւր վեհապետին : Լորին Վեհափառութեանը ընկերակից էին զենայանատան գլխաւոր պաշտօնատարները և Պանի ու Ինդրէբայտ աշուն անգլիացի պատերազմական շոգենաւուց հրամանատարները : Այս առթիւ սըր Զանրի Պիւլլէր երկար ու պատուական ատենախօսութիւն մի ըրաւ, իւր վեհապետին և Սեֆիէ ժողովրդեան մտերիմ խնդակցութիւնը յայտնելով վսեմ նորանոր բարեկարգութեանց զօրս Սուլթանը ամեն օր ի գործ կրէն անդադար հսկելով անոնց յառաջդիմութեան ը վրայ :

Սեֆիէ թագուհին օրնոցն համեմատ, ճիւղաւորայի կառավարիչ ըրտ Բոտրինկեթն, որ յըսի պատերազմին ժամանակը անգլիացի զօրաց հրամանատար էր, յատկապէս Վ. Պոլիս պիտի գայ վեհափառ Սուլթանին գահակալութեանը շնորհաւորելու համար :

Օգոստոսի աւուրիւնը սննդական բժշկուր Կարթո փաշան, որ միանգամայն կոտորած զնուստի զինուորական հիւանդանոցաց վերատեսուչն է, պատիւ ունեցաւ կայսերական հրամանաց համեմատ յիշեալ հիւանդանոցաց վրայ յօգ համառօտ տեղեկագրութիւն մը մատուցանել Լորին Վեհափառութեանը :

Կայսերական հրամանատար, արտաքին գործոց պաշտօնէյ Լալի փաշան Սեֆիէ-Կարթոս անուանեցաւ Բարդիզը Սեֆիէ-Կարթո փաշային տեղը, և արտաքին գործոց տեսչութիւնը Փոսատ փաշային յանձնուեցաւ, որ այժմ կայսերական գործակալ է Կարթոյ երկիրը :

Վրդարութեան բարձրագոյն ժողովին նախագահութիւնը կատարելապէս Բիւսիլ փաշային յանձնուեցաւ : որ մինչև ցայսօր առ ժամանակեայ կերպիւ կրկնադարձաւ այս պաշտօնը :

Սեֆիէ-Վալիէ Էֆենդին, որ առաջնութեան ժողովին գլխաւոր գործակալներէն մէկն էր, Իհթիսայ նաղրի անուանեցաւ փոխանակ Սեֆիէ-Վալիէ :

Կրտսնի թէ արտաքին գործոց առ ժամանակեայ տեսչութիւնը մինչև Փոսատ փաշային գալը Սեֆիէ-Վալիէ Էֆենդին պիտի յանձնուի, որ վաճառականութեան տեսուչն է :

Ամսոյս 18ին Ֆոնքընուա անուն Գաղղիոյ եռայարկ նաւը Պերուքէն գալով հասաւ մեր նաւահանգիստը : Այս շոգեշարժ նաւուն հրամանատար մօսի Մարքէն տը Ռոգըպրին հետեւեալ օրը՝ ընկերութեամբ Նաբոլոն կայսեր խորհրդոյ բարգման մօսի Լըտու ապետին և Գաղղիոյ հիւպատոսարանին բարգման Չիլիէանց մեծարգոյ Թագար ազալին այցելութեան գնաց նահանգիս կուսակալ Օսման փաշային : Կիրակի օրը Նորին Վսեմութեանը՝ ընկերութեամբ տեղական կառավարութեան բարգման Թագրագեան մեծարգոյ Տիրան Էֆենդինին յիշեալ եռայարկ նաւը գնաց ի հատուցումն այցելութեան մօսի, տը Ռոգըպրին հրամանատարին, որ մեծ յարգանքով և բնականօրէն արձակամբ ընդունեցաւ մեր ընդհանուր կուսակալը :

Ֆոնքընուա եռայարկ նաւը չորեքշաբթի առաւօտուն մեկնեցաւ, անոր հրամանատարը շրեղ պարանոցի մը ընկէ ետեւ յիշեալ շոգենաւուն մէջ, ուր հրաւիրեալ էին բաղաքիս գլխաւոր ընտանիքը և ամեն հիւպատոսները :

Արհիսարգի Կոստանդեան մեծարգոյ Յարութիւն, աղան ամսոյս 23ին առ Աստուած փոխեցաւ ի Պոռնովու գեղը ի հասակի գրեթէ 70 ամաց : Հանգուցեալ պատուական անձը, որ Եգիպտոսի վախճանեալ Լալի-Րաիմ փաշային վաղեմի հատարարիմ տնտեսն էր, Իզմիր գալով ամուսնացաւ և շատ տարիէ ի վեր իւր բնակութիւնը հաստատած էր ի Պոռնովու, ուր առանձին և նահանգիս Էֆենդի մը կանգնէր :

Երեքշաբթի գիշեր, այնից Հիւսիսային հովը բռնութեամբ կը փչէր, հրդէն մը ծագեցաւ Տանկաց քաղը և շուտով անագին կերպարանք մը ստացաւ : Իրիքէլմիլը կողուած քաղին մօտէն սկսելով, կրակը մինչև հրից գերեզմանատունը գնաց և 776 տուն 7 Էֆենդիտ ու 5 զորատուն մոխիր դարձուց : Վսեմափայլ Օսման փաշան, մեծարգոյ Մուհսէպէճի Էֆենդին և ուրիշ պաշտօնական անձիք, վերջին ճգամը աշխատեցան հրդէնի առաջը առնելու : Նմանապէս Ֆոնքընուայ անուն գաղղիացի եռայարկ նաւն ևս Հերոն անուն պատերազմական շոգենաւն անմիջապէս օգնութեան հասան : բայց հովին բռնութեամբ պատճառաւ, մարշկային ջանքը անօգուտ եղաւ :

Այս անագին հրկիզութեանը պատճառաւ քանի մը հազար մանկական և առանց ապրուստի և առանց բնակարանի մնացին : ուստի մարդասեր երեսիլի անձիքներէ բաղկացեալ ժողով մը հաստատուեցաւ անմիջապէս՝ զրամական օգնութիւն ժողովելու համար ի միջբարութիւն յիշեալ խղճալեաց : և կրկնմբ քէ արդէն 30 հազար դոնուլիէն աւելի հաւաքուեալ է :

Այս մարդասիրական ժողովոյն անդամները հետեւեալներն են : պարոնաթ Ֆրետերիք Լաֆոնքէն, ձեմս Վալիքայ, Հայտ Գիլքը, Իրիքէլմի Լապրոսեան, Էտ. Բուրսըր, Լ. Քարթէր, Բ. Է. Օմեր, Ն. Ալիք-սանդրօն, Բ. Մայիլեթի Նիսիմ Դարահիթ, Իզար սիտի, Անմետ Էֆենդին Ենիշէնքիլի օղլու, Հեյալմի-գատէ Ալի Էֆենդի, Մայեպէճի օղլու Անմետ Էֆենդի, և Մեհմետ Էֆենդի :

Ճառայի սրտիս կը ծանուցանեմ քէ մօտեւ ծանր երկպառակութիւն մը ծագելով մեր ազգային Բաղաքական ժողովոյն մէջ, անոր գլխաւոր անդամներէն հինգ նոցի իրենց հրաժեշտը տուին :

Կոստանդեան մեծարգոյ Դրիգոր աղային որդին ուսումնական աղա Գալուստը՝ Փարիզի Ալիական ընկերութեան անդամ անուանեցաւ :

Քաղաքիս ազնուական և ուսումնասիր երիտասարդներէն ումար Ալքատաւիքաց ընկերութիւն մի հաստատուեալ են մեքերին : որուն կանոնները գալ շաբթու Արշալուստի միջոցաւ պիտի հրատարակեն : Այսպիսի բարեպաշտ ընկերութիւն մի, եթէ խոհեմութեամբ և համաձայնութեամբ կառավարուելու ըլլայ, տարակոյս չկայ քէ քաղաքիս երեսիլիներէն քաղաքներին և օգնութիւն պիտի գտնէ ի փառս Աստուծոյ և ի միջբարութիւն հայազգի տնանկաց և կարօտեղաց քաղաքիս :

Դաղղիացեաց կայսեր հրամանագրով մօսի Տը-լաբօրդ, որ Դաղղիոյ հիւպատոս էր ի Գանիքէ, առ ժամանակեայ կերպիւ ընդհանուր հիւպատոսի պաշտօնը պիտի վարէ ի Պաղոտա : Իսկ Հայկալի հիւպատոս մօսի տը Նաբրի-Լաֆոն, որուն յանձնուած էր Պաղոտաի ընդհանուր հիւպատոսութիւնը, ինչպէս որ ժողովուած էր լրագրոյս նախընթաց քուովը, իւր խնդրանոցը համեմատ Հայկալ պիտի մնայ :

Սօսի տը Պեհլիօղլու կոմսը, որ Կերտիք ընդհանուր հիւպատոսարանը կրկնադարձաւ, Դաղղիոյ ընդհանուր հիւպատոս կարգեցաւ Իզմիրի մէջ :

Փարիզէն կը ծանուցանեն քէ ցաւալի ծանր բանակապետութիւն մի պատաներ և ի Հոմ գաղղիացի

զօրաց նրամանաւոր մօսի տը Կոյոն զօրապետին և պատերազմի պաշտօնէյ մօսիներէն տը Մերուա Եգիպտոսի մէջ, ի պատճառս հոռմայեցի յանցանոր պիւնտրի մը, զոր ջուգեր և զօրապետին ձեռքը յանձնէ : Մօսիներէն տը Մերուա այս բանակաւորութեան մէջ սաստիկ շարկանալով նախառական խօսք գրուցեր և Նաբոլոն կայսեր : Յայնմա զօրապետը՝ պապական կառավարութեան պատերազմի պաշտօնէին լուսարին հրամայելով՝ ըսէր ք որ, եթէ քանանայի գգեստ հագած չըլլայիր, անպատճառ երկու ապտակ պիտի տայի Երեսիլը :

ՋԱՐՄԱՆԱԼԻ ԴԵՂ ՄԸ

Սոսի-Երեսիլի-Զոյոն-Էյ :

Պրեմի թէ մարդկային մոտաց ամեն արտաբերութիւնները ժամանակ մը տեւելէ ետեւ, նոր գիւտեր անոնց տեղը կը բռնեն : Բայց այս խօսքը այս դէպին չընթերցելու : վսեմի օրուան մը համար չէ այլ մշտնադէմ և անոր ներգործութիւնը : լսողորմ արեան մէջ եղած հիւանդութեանց արմատները կը ջնջէ և բժշկութեան արհեստն ալ անկեց աւելի բան մը չկրնար ձեռք բերել : Այս սպեղանին մոյն և մարմնոյն մանրամեկերուն մէջն անցնելով, ինչպէս որ շուրջ ծակալից բանէ մը կանցնի, կերթայ կը շարժուի պարանոցի, օձիկ, ուռոյցք և քաղցկեղ ըստած արտաբերութեան արմատը, նմանապէս գէշ վերաց և պալարներու ծագողաց որ արեան լրջարեութեանը կարեն, և անոնց ապականութիւնը անհետ կը ընէ :

Յաւ սրունից :

Հոլոսեյի սպեղանին ամեն դէպքերու մէջ կը բժշկէ սրունից (պալար) ցաւերը թէ և քսան տարուան ըլլայ : Որչափ կարծր գունաթափ և ուռեցած ըլլայ մարմնը, այս ախտը չկրնար դիմանալ, եթէ յիշեալ սպեղանին օրը երկու անգամ առատապէս դրուի ցաւած տեղը և աղէկ մը շփուի : Յետո նոյն սպեղանին լաթի մը վրայ շատկեկ բռնելով ցաւած տեղը ծածկելու է : Այս կերպիւ եթէ շարունակ հոգ տարուի, վատառողջ հիւանդը դուրս կը լինի : վերջեր կը ժամանակաւ ևս մէջ յարմարաց անտի կը բժշկուին և սրունից միւս մասերը իրենց բնական երեւոյթը դարձեալ կը ստանան :

Հին վերջ, խոյ և քաղցկեղ :

Խոյ պարանոցի, և ուրիշ խոցերը, որչափ և հնացեալ ըլլան, շուտով կը բժշկուին Հոլոսեյի սպեղանին և դեղա-հատերը գործածելով : Այս դեղին ներգործութիւնը պատշաճ և շարունակ քաղցկեղաց վրայ գրեթէ հրաշալի է : բանով աւելի բերանը անոնց վրայ կը հանել զԵրեսիլ որ զխոցը կը բանեցնէ միշտ : և հետեւաբար կը բժշկէ զանոնք :

Կծկուած ջրաց և կարծրութիւն ի յօդաւորութիւն (օյնաք երկր) :

Այս ախտին ևս շուտով կը բժշկուին Հոլոսեյի սպեղանիով : որ իւր ներգործութեամբ երեսիլ հանդիսացաւ նաև անդամաւորութեան շատ դէպքերու մէջ :

Տեստատեսութիւն :

Այս սպեղանին տեստատեսութեան (մայաքը) ամենէն վստաքաւոր դէպքերը կը բժշկէ, եթէ գործածեն զայն ինչպէս որ պատուիրեալ է ծանուցադրոյն մէջ :

Սորթային հիւանդութիւնը :

Խոլաւարտները (կապարձը), չոր արտաք յարմարութեանը և մարդոյ մօրթոյն ամեն զբաւութիւնները աներևոյթ կը ըլլան : քանի որ անգամ այս սպեղանին քսելով : Դուրս տուելով արտաք արտաշնորթեան միջկուտեան կը պատճառուի : և ըստորոք այս սպեղանին երես մտնելով կը ըստ անոյն մարմնոյն ծակաթիւն և կը զօրէ կը դուրսգործուի : աս կերպիւ հիւանդութիւնը անհետ կը ըլլայ : Այս սպեղանի, որոց երեսը և բաղադրները սպեղանի են մօրթային հիւանդութիւններով, կրնան աս միջոցաւ ջնջ զօրաւոր դեղը գործածելով : շուտով անհետ ընել նոյն տեղը գեղութիւնները և դարձեալ ձեռք բերել մօրթոյն բնական գոյնը և կակուլութիւնը :

Այս սպեղանին յատկապէս օգտակար է հետեւեալ ախտից : Ուռոյցք : Քաղցկեղ (չիլիք) : Կարուածք : Գեղութեան կամ կծկուած միջանց կամ ջրաց (սինիլ չիլիք) : Կոլոուր (նաւոր) : Խօթութիւններ մօրթոյն : Յօդաւորութիւն : Խոլաւարտ (պան) : Տրգորութիւն (սրագ) : Կեղաբերան և լայնախոր վերջ (Ֆիւթիւ) : Ուռոյցքութիւն (Նիգրի) : Սերմնակաթութիւն (պէլ սովաքուրդ) : Բոս : Լեռնի հիւանդութիւն : Խոյ պարանոցի : Յաւ պարանոցի : Արտաքիտեան ախտ : Դոլ ցաւալին (թիւ տուրլու) :

Այս սպեղանին, որ կը շնորհի նոյն իսկ հարողին անհետանալով կը բանեցնէ անոր ընդհանուր գործարանաց մէջ կը ծախուի ի լոտոն ՍԷԷԷ կողուած թաղը թիւ 244 : և ի Նոր Եորդ Մայիսէն Լէն թաղը թիւ 80 : Իսկ ուրիշ երկրները : իւր գործակալաց քով կը գտնուին : որոց անուանները հետեւեալներն են : Իզմիր : Իբար : Զիւսիլ : և մօսի Բոյն Բիշիլ, որ Փարմոսի արմատն անուան գեղականութիւն խոտութիւն տեսնէ : Կ. Պոլիս : Ա. Մամուր : Բ. Զեւառուտ : Ալէքսանդրիա : Փ. Բեքլէի : Իսթանբուլ : Կարաթի : Բիւս կը լինի : Սթիւք : Մալթա : և : Սիւր : Պարթէ : Երկու վտայ : Երեսիլ սպեղանին տուրլու զանազան մեծութեամբ են և կը լինան 9, 22, 33, 88, 176 և 264 զուգուր իւրաքանչեւը : և ամեն մեկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցադրուի կայ : որ այս սպեղանին գործածութեան վրայ ցօ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ :